

Türkiye Eğitim Dergisi

(2022) Cilt 7, Sayı 2, s. 459-471

Okuma Eğitimi ile İlgili Lisansüstü Tezlerin Eğilimleri: Bir İçerik Analizi

Yakup TOPAL¹

Aylin ONGUN²

Bayram ARICI³

Özet

Araştırmanın amacı, okuma eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerin son on yıl içerisindeki araştırma eğilimlerini ortaya koymaktır. Araştırmanın desenini doküman analizi, verilerini 2012 yılı Ocak ayından 2022 yılı Nisan ayına kadar Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan okuma eğitimi ile ilgili lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Veri kaynağındaki tezler, içerik analizi yöntemine göre değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, okuma eğitimi ile ilgili 2012 yılından 2022 Nisan ayına kadar 148 tezin hazırlandığı tespit edilmiştir. Bu tezlerden 111'i yüksek lisans, 37'si doktora çalışmasıdır. Konuyla ilgili en fazla tezin Gazi Üniversitesi'nde hazırlandığı görülmüştür. Gazi, Atatürk, Fırat ve İnönü Üniversiteleri başta olmak üzere 40 farklı yükseköğretim kurumunda okumayla ilgili lisansüstü tez hazırlanmıştır. Ayrıca konuya ilişkin hazırlanan en fazla tez sayısının 2019 yılında olduğu, 2012 yılından bugüne bu eğilimin yavaş yavaş arttığı ancak bu artışın sabit ve sürekli bir artış olmadığı anlaşılmıştır. Okuma eğitimiyle ilgili tezlerde sırasıyla en çok öğretmenlerin geliştirdiği etkinlik uygulamaları, okuma tutum ve motivasyonları, ders kitabı incelemeleri konu edinilmiştir. Nitel desenlere kıyasla daha çok nicel araştırma desenlerinin tercih edildiği ve ortaokul düzeyindeki öğrencilerin çalışma grubu olarak seçildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Okuma Eğitimi

Lisansüstü

Tez Eğilimi

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:22.10.2022

Kabul Tarihi:13.12.2022

Elektronik Yayın Tarihi:29.12.2022

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1193156

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, yakuptopal@gumushane.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1222-5157

² Türkçe Öğretmeni, MEB, Elmakaya Ortaokulu, Muş, ongunaylin@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7951-364X

³ Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, b.arici@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7213-1331

Trends of Graduate Theses on Reading Education: A Content Analysis

Abstract

The aim of the research is to reveal the research trends of postgraduate theses on reading education in the last ten years. The pattern of the research consists of document analysis and the data of the postgraduate theses on reading education in the National Thesis Center from January 2012 to April 2022. The theses in the data source were evaluated according to the content analysis method. As a result of the research, it was determined that 148 theses related to reading education were prepared from 2012 to April 2022. Of these theses, 111 are master's and 37 are doctoral studies. It was observed that the most thesis on the subject was prepared at Gazi University. Graduate thesis on reading has been prepared in 40 different higher education institutions, especially Gazi, Atatürk, Fırat and İnönü Universities. In addition, it has been understood that the highest number of theses prepared on the subject was in 2019, this trend has gradually increased since 2012, but this increase is not a constant and continuous increase. In the theses on reading education, the activities developed by the teachers, reading attitudes and motivations, and textbook reviews were the subjects, respectively. It was concluded that quantitative research designs were preferred more than qualitative designs and secondary school students were chosen as the study group.

Keywords

Reading Education
Postgraduate
Thesis Tendency

About Article

Sending Date: 22.10.2022
Acceptance Date: 13.12.2022
Electronic Issue Date: 29.12.2022

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1193156

GİRİŞ

İletişim aracı olarak dil, insanların ilişkilerinde önemli bir yere sahiptir. Dil, insanların birbirleriyle anlaşmalarını sağlayan bir araç (Ergin, 2001, s. 7), insanların hislerini, fikirlerini ve gözlemlerini sözcükler veya işaretler yoluyla paylaştıkları bir sistem (Güneş, 2013, s. 21); kelimelerin anlamlı ve mantıklı bir dizgi halinde sıralanmasıyla oluşan bir iletişim aracı (Aktaş ve Gündüz, 2015, s. 17); farklı bir deyişle fikirlerin, duygu ve arzuların toplumda ses ve anlam açısından ortak olarak belirlenmiş öğeler ve kurallardan faydalanarak başkalarına iletilmesini sağlayan bir dizge (Aksan, 2000, s. 55) olarak tanımlanabilir. Dil becerileri sırasıyla dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinden oluşmaktadır. Türkçe öğretiminde dört temel beceriye yönelik uygulanan etkinliklerin bütünsel bir anlayış içerisinde olması beklenmektedir. Çünkü Türkçe dersi tek bir beceri kazandırmayı amaçlayan bir ders değil, bu becerilerin birbiriyle tümleşik olmasını hedefleyen bir derstir. Türkçe dersinin genel amaçları incelendiğinde öğrencilerin kendilerini ifade etme ve kavrama becerilerini geliştirme, onların ulusal bilinç edinmelerini ve evrensel değerleri özümsemelerini sağlama, onları düşünen ve duyarlı bireyler haline getirme amaçlarının olduğu görülmektedir (Sever, 2011, s. 14). Bu amaçların arkasında ise öğrencilerin Türkçeyi etkin kullanma ve okuma becerilerinin kazandırılması yatmaktadır (Dilidüzgün, 2003, s. 20). PISA 2018 sonuçları incelendiğinde

Türkiye'nin okuma becerileri alanında ortalama puanı 466 olarak bulunmuştur. 37 OECD ülkesinin ortalaması 487 iken Türkiye, bu ortalamanın altında kalmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2019, s. 37). Bu sonuçlar, okuma eğitime verilmesi gereken önemi daha da artırmaktadır. Bu sonuçlardan hareketle okuma becerisinin tanımlanması gerekirse okuma, yazılı bir metni görüp kendine özgü anlamlandırma süreci (Arıcı, 2018, s. 3), insanların kendi aralarında önceden kararlaştırıp oluşturdukları özel sembollerin duyu organları vasıtasıyla algılanıp beyin tarafından yorumlanarak değerlendirilmesi işlemi (Yalçın, 2006, s. 47); yazıdaki duygu ve düşüncelerin özümsemesi, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi gibi fizyolojik, bilişsel ve ruhsal yönleri olan karmaşık bir durum (Yıldız ve diğerleri 2008, s. 115); başka bir deyişle basılı olan kelimeleri kavrama ve yorumlamayı gerektiren zihinsel bir etkinlik (Özdemir, 1990, s. 13) olarak tanımlanmaktadır. Günümüz teknolojisi genellikle gözlemlediklerini, izlediklerini anlama yeteneğine dayanmaktadır. Okuma becerisi de bir bakıma gördüğünü anlama faaliyetidir. Bu sebeple bireyin gelişmesinde okumanın oldukça önemli olduğu bilinmektedir (Özbay, 2006, s. 2). Okumada gözle algılanan semboller zihinsel süreçlerden geçirilerek yorumlanır ve anlamlandırılır. Bu durum, okumanın daha çok bilişsel boyutu ile ilgilidir. Okuma faaliyetinde bireyin zihinsel becerileri aktiftir. Okuduğunu anlamlandırma sürecinde takip edilmesi gereken belirli aşamalar vardır. Bu aşamalar üç başlıkta özetlenebilir:

1. Metin yapısını çözümlmek
2. Metin içeriğini anlamak ve metni yorumlamak
3. Metni eleştirebilmek

Metnin uzunluğu ve içeriği fark etmeksizin her metnin bir yapısal bütünlüğü bulunmaktadır. Bireyin okuduğunu anlayabilmesi için bu yapının dikkat çekici özelliklerini doğru kavraması gerekmektedir. Metnin vermek istediği iletiyi taşıyan kelime ve cümlelerin doğru anlaşılması anlamayı daha kolay hale getirecektir. Bu sebeple metnin yapısını çözümlmek kadar anlamsal özelliklerin de doğru değerlendirilmesi önemlidir. Bilişsel becerilerden üst basamağı oluşturan metni eleştirebilme, yazarın aktarmak istediği mesaja karşı okurun vermiş olduğu tepkilerden oluşur. Bu tepkiler olumlu veya olumsuz da olabilmektedir (Tazebay, 2005, s. 17). Okumanın zihinsel boyutunun yanında fizyolojik boyutunu da ele almak gerekir. Okumanın fizyolojisinde göz en önemli organdır. Okuma ile göz hareketleri arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır. Satır okunurken göz, hızlı sıçramalarla hareket etmekte ve bir alanı görebilmek için de durmaktadır. Başka bir alanı görebilmek için seri şekilde sıçramaya devam etmekte ve okuma faaliyeti bu şekilde sürmektedir. Okuma sırasında gözün sıçraması ne kadar fazlaysa okuma faaliyeti de o kadar hızlı olmaktadır (Temizkan, 2009, s. 11).

Okuma becerisini bir alışkanlık haline getirebilmek, öğrencilere dil bilinci kazandırmak, onların söz varlığını zenginleştirmek, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmek okuma eğitiminin başlıca amaçları arasındadır. Öğrencilere nitelikli bir okuma eğitimi verildiği takdirde bu amaçları gerçekleştirebilmek mümkün olacaktır. Bu konuda Türkçe öğretmenlerinin üzerine önemli görevler düşmektedir. Derste uygulanan yöntem ve tekniklerin öğrenci düzeyine uygun olması, yaşa ve cinsiyete uygun nitelikli eser seçebilme, okuma alışkanlığı oluşturma sürecinde öğrencilere örnek olabilme Türkçe öğretmenlerinin dikkat etmesi gereken önemli noktalardan bazılarıdır. Araştırmanın amacı, okuma eğitimi sürecinde hangi yöntem ve tekniklerin tercih edildiği, daha çok hangi değişkenlerin

incelendiğini belirlemektir. Okuma eğitimi ile ilgili son on yıldaki lisansüstü tezleri inceleyen ve bu tezlerin eğilimlerini ortaya koyan bir çalışmanın, bu alandaki eksikliklerin belirlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Alanyazın incelendiğinde okuma eğitime alanına ilişkin lisansüstü tezleri inceleyen bazı araştırmalar bulunmaktadır. Eleştirel okuma ile ilgili tezlerin eğilimlerini inceleyen Doğan, Güneş ve Demir (2022) 'in çalışmasında konuyla ilgili en fazla tezin yüksek lisans düzeyinde yapıldığı, doktora düzeyinde yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Tez hazırlayan çalışmacıların çoğunun cinsiyetinin kadın olduğu, tez danışmanlarının ise erkek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Maden (2020)'in yapmış olduğu araştırmada akıcı okuma ile ilgili tezlerin betimsel içerik analizi kullanılarak incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 2009 yılından itibaren toplam 43 teze ulaşılmıştır. Daha çok akıcı okuma becerisini geliştirme konusunun çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ceran, Aydın ve Onarıcıoğlu (2018)'nin yapmış olduğu başka bir araştırmada 2006 ile 2016 yılları arasında okuma eğitimine yönelik lisansüstü tezler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İnceleme sonucunda yüksek lisans düzeyindeki tez sayısı doktora düzeyine kıyasla daha fazla bulunmuştur. En fazla tez çalışmasının Temel Eğitim bölümlerinde yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yöntem olarak nicel yöntemlerin sıklıkla kullanıldığı, çalışma grubu olarak daha çok ilk ve ortaokul düzeyindeki öğrencilerin seçildiği tespit edilmiştir. Okuma yöntem ve teknikleri en çok çalışılan konu olmuştur. Elbir ve Bağcı'nın (2013) yapmış olduğu çalışmada 1997-2012 yılları arasındaki yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Konu olarak en çok okuma türleri üzerinde tez çalışması yapılmıştır. Okuma becerisini konu edinen tez sayısının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir çalışma da Aydeniz ve Haydaroğlu (2021)'nin 2015-2019 yılları arasında dört temel dil becerisi alanında yapılmış lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmadır. Bu çalışmada okuma becerisi ile ilgili tezlerin hem yüksek lisans hem de doktora olarak önceki yıllara göre son yıllarda artış gösterdiği tespit edilmiştir (Aydeniz ve Haydaroğlu, 2021, s. 8).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, okuma eğitimini konu edinen lisansüstü tezlerin belirlenmesi ve tespit edilen tezlerin eğilimlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır: Bu amaçla bağlantılı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Okuma eğitimi alanına ilişkin tezler yıllara göre nasıl dağılım göstermektedir?
- 2) Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin türleri nasıl dağılım göstermektedir?
- 3) Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin hazırlandığı üniversitelerin dağılımı nasıldır?
- 4) Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin konuları nasıl dağılım göstermektedir?
- 5) Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin araştırma yöntem ve desenlerine göre dağılımı nasıldır?
- 6) Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin örneklem düzeyi nasıl dağılım göstermektedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma doküman analizi kullanılarak yapılmıştır. Doküman analizi, araştırılmak istenen olgular hakkında veri toplamak için kullanılan yazılı ürünlerin incelenmesini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın veri kaynağını, Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan okuma eğitimi üzerine, 2012 Ocak ve 2022 yılı Nisan ayına kadar hazırlanmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturmaktadır. Bu sebeple veri kaynağında sadece Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında araştırılan okuma eğitimine yönelik lisansüstü tez çalışmalarına yer verilmiştir. Veri kaynağındaki tezler, belirlenen anahtar kavramın kullanılmasıyla Ulusal Tez Merkezi'nden indirilerek arşivlenmiştir. Bu konuda uzmanların görüşleri alınarak Okuma *eğitimi* anahtar kavramı ile tarama yapılmıştır. Yapılan taramada, okuma eğitimi ile ilgili erişime açık olan tezler incelenmiştir. Tarama sürecinde 148 teze ulaşılmıştır. Belirlenen ölçütler sonucunda yapılacak araştırmanın veri kaynağını 148 lisansüstü tez oluşturmuştur. Araştırmanın veri kaynağındaki tezler, içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizi elde edilen verilerin kodlanması, sınıflanması ve tanımlanması aşamaları izlenerek gerçekleşir (Glesne, 2012). İçerik analizi, belirli kurallara göre yapılan kodlamalar sonucunda bir metnin bazı kelimelerinin içerik olarak daha küçük kategorilere ayrılıp özetlendiği sistematik bir tekniktir (Büyüköztürk vd, 2010, s. 269). Bu bağlamda ilk aşamada okuma eğitimi ile ilgili tezlerin adı, yazarı, yayımlandığı yıl, üniversite vb. ilişkin veri girişi yapılmış; daha sonra tür, konu, yöntem, örneklem düzeyi tespit edilmiştir.

BULGULAR

Okuma eğitimi ile ilgili 148 farklı tez belirlenmiştir. 148 tez belirlenen alt başlıklar doğrultusunda incelenmiş ve sayısal veriler aşağıda sunulmuştur.

Tezlerin Yıllarına İlişkin Bulgular

Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin yayım yıllarına ilişkin dağılım Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 1. Okuma Eğitimi Alanına İlişkin Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Hazırlandığı yıl	<i>f</i>
2012	6
2013	6
2014	10
2015	13
2016	10
2017	15
2018	13
2019	38
2020	19
2021	17
2022	1

Tablo 1’de okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin yayınlanma yıllarının dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde yıllara ilişkin dağılım 2012 ($f=6$), 2013 ($f=6$), 2014 ($f=10$), 2015 ($f=13$), 2016 ($f=10$), 2017 ($f=15$), 2018 ($f=13$), 2019 ($f=38$), 2020 ($f=19$), 2021($f=17$), 2022 ($f=1$) şeklindedir. Buna göre okuma beceri alanı ile ilgili en fazla tezin 2019 ($f=38$) yılında olduğu görülmektedir. Bunu takiben 2020($f=19$), 2021($f=17$) ve 2017($f=15$) yıllarında hazırlandığı anlaşılmaktadır. 2019 yılında 38, 2019’dan sonra 37 adet tezin çalışıldığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, son on yılda 2019 yılının okuma eğitimi ile ilgili tez çalışmalarında gözle görülür bir artış yılı olduğunu göstermektedir.

Tezlerin Türlerine İlişkin Bulgular

Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin türlerini gösteren dağılım Tablo 2’de belirtilmiştir:

Tablo 2. Okuma Eğitimi Alanına İlişkin Tezlerin Türlerini Gösteren Dağılım

Tür	f
Yüksek Lisans	111
Doktora	37
Toplam	148

Tablo 2’de Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin 111’ inin yüksek lisans, 37’sinin doktora tezi olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, okuma eğitimini konu edinen tezlerin çoğunluğunun yüksek lisans türünde hazırlandığını göstermektedir.

Tezlerin Üniversitelerine Dair Bulgular

Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin, üniversitelere göre dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir:

Tablo 3. Okuma Eğitimi Alanına İlişkin Tezlerin Üniversite Dağılımı

No	Üniversite	f
1	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	6
2	Adıyaman Üniversitesi	1
3	Afyon Kocatepe Üniversitesi	2
4	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	1
5	Ankara Üniversitesi	6
6	Atatürk Üniversitesi	9
7	Balıkesir Üniversitesi	1
8	Başkent Üniversitesi	1
9	Bingöl Üniversitesi	1
10	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	2
11	Bursa Uludağ Üniversitesi	1
12	Bülent Ecevit Üniversitesi	1
13	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	6

14	Dokuz Eylül Üniversitesi	5
15	Erciyes Üniversitesi	3
16	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	2
17	Fırat Üniversitesi	8
18	Gazi Üniversitesi	21
19	Gaziantep Üniversitesi	1
20	Giresun Üniversitesi	2
21	Hacettepe Üniversitesi	2
22	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	2
23	İnönü Üniversitesi	7
24	İstanbul Üniversitesi	4
25	Karadeniz Teknik Üniversitesi	1
26	Kırıkkale Üniversitesi	6
27	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	4
28	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	1
29	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	6
30	Marmara Üniversitesi	2
31	Mersin Üniversitesi	5
32	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	4
33	Necmettin Erbakan Üniversitesi	6
34	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2
35	On Dokuz Mayıs Üniversitesi	1
36	Pamukkale Üniversitesi	3
37	Sakarya Üniversitesi	3
38	Siirt Üniversitesi	3
39	Uşak Üniversitesi	3
40	Yıldız Teknik Üniversitesi	3
Toplam		148

Yukarıdaki tabloda okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin üniversite dağılımları yer almaktadır. Bulgulara göre en fazla tez *Gazi Üniversitesi*'nde (f=21) hazırlanmıştır. Gazi Üniversitesi'nden sonra Atatürk (f=9), Fırat (f=8) ve İnönü (f=7), Ankara (f=6), Çanakkale 18

Mart (f=6), Kırıkkale Üniversitesi (f=6), Kütahya Dumlupınar (f=6), Necmettin Erbakan (f=6), Abant İzzet Baysal Üniversitesi (f=6), Dokuz Eylül (f=5), Mersin (f=5), İstanbul (f=4), Kırşehir Ahi Evran (f=4), Muğla Sıtkı Koçman (f=4), Erciyes (f=3), Pamukkale (f=3), Sakarya (f=3), Siirt (f=3), Uşak (f=3), Yıldız Teknik (f=3), Afyon Kocatepe (f=2), Burdur Mehmet Akif Ersoy (f=2), Erzincan Binali Yıldırım (f=2), Giresun (f=2), Hacettepe (f=2), Hatay Mustafa Kemal (f=2), Marmara (f=2), Nevşehir Hacı Bektaş Veli (f=2), Adıyaman (f=1), Ağrı İbrahim Çeçen (f=1), Balıkesir (f=1), Başkent (f=1), Bingöl (f=1), Bursa Uludağ (f=1), Bülent Ecevit (f=1), Gaziantep (f=1), Karadeniz Teknik (f=1), Kilis 7 Aralık (f=1), On Dokuz Mayıs (f=1) olarak dağılım göstermektedir. Bulgulardan yola çıkarak 40 farklı devlet üniversitesinde ve Türkçe Eğitimi programlarında okuma eğitimi alanına ilişkin toplam 148 lisansüstü tez çalışmasının yapıldığı anlaşılmaktadır. Frekans dağılımları incelendiğinde, Türkçe okuma eğitiminin *Gazi*, *Atatürk* ve *Fırat* gibi köklü üniversitelerde lisansüstü tez konusu olarak daha sık çalışıldığını göstermektedir.

Tezlerin Konu Alanlarına İlişkin Bulgular

Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin konu alanlarına ilişkin dağılım Tablo 4'te belirtilmiştir:

Tablo 4. Tezlerin Konularına İlişkin Dağılım

Konular	f
Akıcı okuma	5
Altı şapka	1
Dijital okuma	3
Eleştirel okuma	7
Etkileşimsel okuma	1
Görsel okuma	1
Göz izleme tekniği	1
Hızlı okuma tekniği	6
İşlemsel okuma modeli	1
Jigsaw	1
Kitap (okuma metinleri, etkinlik incelemeleri)	20
Metin türleri	2
Okuma çemberi	3
Okuma etkinlikleri	22
Okuma güçlüğü	2
Okuma kültürü	5
Okuma tutum, alışkanlık ve motivasyonları	21
Okuma yeterliliği	5
Okumayı etkileyen faktörler	4
Öğretmen ve öğrenci görüşleri	5
Seçmeli okuma becerileri dersi	2
Sesli okuma	5

Sessiz okuma	1
Soru sorarak okuma	1
Üstbilişsel farkındalık	17
Yaratıcı okuma	3
Yardımcı araçlar	3
Toplam	148

Tablo 4'te Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin konularına göre dağılımı gösterilmiştir. Bulgulara göre, okuma eğitimi alanına ilişkin hazırlanan tezlerin en fazla öğretmenler tarafından uygulanan ve geliştirilen etkinlikleri konu aldığı ($f=22$), okuma tutumu ve motivasyonu ($f=21$), ders kitabı ve metinlerinin incelemeleri ($f=20$), *üstbilişsel okuma ve bilişsel farkındalık* ($f=17$) konu alanlarında çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bunların dışında *eleştirel okuma, akıcı okuma, sesli okuma* öne çıkan konulardandır.

Tezlerin Araştırma Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin yöntem ve desenlerini gösteren dağılım Tablo 5'te belirtilmiştir:

Tablo 5. Okuma Eğitimi Alanına İlişkin Tezlerin Yöntem ve Desenlerine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi		Desen	f
Nicel	Deneysel desen	Yarı Deneysel	37
	Deneysel olmayan desen	Tarama	58
		Ara Toplam	95
Nitel		Fenomenoloji	1
		Durum Çalışması	8
		Doküman Analizi	16
		Söylem Analizi	1
		Eylem Araştırması	7
	Ara Toplam	33	
Nicel + Nitel		Karma yöntem	20
	Toplam	148	

Tablo 5'te okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin yöntem ve desenlerine dair bulgular görülmektedir. Yöntem ve desen bilgisi belirtilen tezlerden 33'ü nitel, 95'i nicel ve 20'si de karma yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tabloya göre okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerde nicel araştırma desenleri olarak tarama ($f=58$) ve deneysel desen ($f=37$) tercih edilmiştir. Nitel araştırma desenlerinden ise en fazla doküman analizi ($f=16$), durum çalışması ($f=8$), fenomenoloji ($f=1$), eylem araştırması ($f=7$) ve söylem analizi ($f=1$) yapılmıştır. Okuma eğitimi alanına ilişkin 20 tezde ise karma yöntemin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, nicel araştırma desenlerinin diğerlerine kıyasla daha fazla tercih edildiği sonucunu göstermektedir. Buna bağlı olarak okuma eğitimiyle ilgili tezlerde en çok tarama modelinin kullanılmasıyla var olan durumun incelenmesi, ardından deneysel desenlerle yeni tekniklerin ve önerilerin denenmesi hedeflenmiştir.

Tezlerin Örneklem Özelliklerine İlişkin Bulgular

Okuma eğitimi alanına ilişkin lisansüstü tezlere konu olan örneklem özellikleri aşağıda belirtilmiştir. Yayımlanan tezlerin örneklem özelliklerini gösteren dağılım Tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 6. Okuma Eğitimi ile İlgili Tezlerin Örneklem Düzeyine Göre Dağılımı

Düzyey	Mesleki eğitim merkezi	Gençlik Merkezleri	Öğretmenler	Öğretmen Adayları	Kitap incelemesi	Program	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	Ortaokul (Birden fazla sınıf)	Yabancı uyruk	Liseler	8,12, üniversite	Okul Yöneticileri	Toplam
<i>f</i>	1	1	13	11	1	2	20	12	22	15	23	21	4	1	1	148

Tablo 6'da Okuma eğitimi alanına ilişkin tezlerin örneklem düzeyini gösteren bulgular yer almaktadır. Tabloya göre, okuma eğitimiyle ilgili tezlerin örnekleminin seçilmesinde daha çok ortaokul seviyesinin tercih edildiği ve bu tezlerde ortaokul kademesindeki ($f=92$) öğrencilerin çalışma grubu olarak alındığı görülmektedir. Bunların dışında gençlik merkezleri ($f=1$), Mesleki eğitim merkezlerinde öğrenim gören öğrenciler ($f=1$) örneklem olarak tercih edilmiştir. Okul yöneticileri ise ($f=1$) çalışmada örneklem seçilmiştir. Ayrıca program incelemesi ($f=2$) şeklinde dağılım göstermektedir. Ortaokul dışında liselerden de öğrenciler ($f=4$) örneklem olarak seçilmiştir. Öğretmen adayları ($f=11$), öğretmenler ise ($f=13$) olarak dağılım göstermektedir. 8. sınıf, 12. sınıf ve üniversite öğrencilerinin beraber çalışma grubu seçildiği sadece bir çalışma ($f=1$) bulunmaktadır. Ders kitapları dışında başka bir kitap incelemesi ise bir çalışmada ($f=1$) yer almıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Okuma eğitimi alanına ilişkin lisansüstü tezleri çeşitli özelliklere göre çözümleyerek tezlerin araştırma eğilimlerini tespit etmeyi hedefleyen bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Çalışmanın amacına bağlı olarak yapılan taramanın sonucunda, okuma eğitimi ile ilgili son 10 yılda 148 tezin hazırlandığı saptanmıştır. Elde edilen bu tezlerin 111'i yüksek lisans, 37'si doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Dolayısıyla okuma eğitimi ile ilgili hazırlanan tezler Türkçe eğitimi dalında daha çok yüksek lisans düzeyindedir. Okuma eğitimine yönelik en fazla tez çalışmasının Gazi Üniversitesi'nde ($f=21$) hazırlandığı görülmüştür. Bu bulguyu sırayla Atatürk Üniversitesi ($f=9$) ve Fırat Üniversitesi ($f=8$) takip etmektedir. Türkçe Eğitimi bilim dalında okuma eğitimine yönelik lisansüstü tez çalışmasının 40 üniversitede hazırlandığı belirlenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde okuma eğitimiyle ilgili tezlerin Gazi, Atatürk ve Fırat Üniversitesi gibi üniversitelerde lisansüstü düzeyde daha fazla araştırıldığı görülmektedir. Araştırmanın veri kaynağını oluşturan okuma eğitimi alanına yönelik lisansüstü tezlerin en fazla öğretmenler tarafından uygulanan ve geliştirilen etkinlikleri konu aldığı ($f=22$), sonrasında okuma tutumu ve motivasyonunun bu sırayı takip ettiği ($f=21$), ardından ders kitabı ve metin incelemelerinin çalışıldığı ($f=20$), üstbilişsel okuma ve bilişsel farkındalık ($f=17$) konularının araştırıldığı görülmüştür. Türkçe okuma eğitimine yönelik

lisansüstü tez çalışmalarının çoğunluğunda nicel araştırma desenlerinden tarama (f=58) ve deneysel desen (f=37) tercih edilmiştir. Nitel araştırma desenlerinden en çok doküman analizi (f=16), durum çalışması (f=8), fenomenoloji (f=1), eylem araştırması (f=7) ve söylem analizi (f=1) yapılmıştır. Okuma eğitimine ilişkin toplam 20 tezde ise karma yöntemden yararlanıldığı tespit edilmiştir. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı (f=95) tezlerde ise; tarama ve deneysel desene başvurulmuştur. Bunlarla birlikte 20 tezde karma yöntemin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, tezlerde tercih edilen konu dağılımı ile uyumludur. Nicel desenler, var olan durumun incelenmesine ve deneysel uygulamalarla yeni model ve önerilerin denenmesine olanak tanımaktadır. Bu sebeple çalışılan konularla tercih edilen desenlerin nicel ağırlıklı oluşu birbiriyle ilişkilidir. Nitel desenlerden doküman analiziyle okuma eğitimi alanına yönelik ders ile ders dışı kitapların, biçim ve içerik özelliklerinin betimlenmesine ağırlık verildiği sonucu görülmektedir. Eylem araştırması ve durum çalışmasının az da olsa kullanılması var olan durumun iyileştirilmesine çalışıldığı sonucunu göstermektedir. Araştırmanın veri kaynağındaki tezlerde, daha çok ortaokul kademesindeki (f=92) örneklem olarak tercih edildiği belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenler(f=13), öğretmen adayları(f=11) çalışma grubu olarak seçilmiştir. Yabancı uyruklu öğrenciler ise (f=21) dağılım göstermektedir.

Sonuç olarak, Okuma eğitimi ile ilgili son 10 yılın tezleri incelendiğinde 111'i yüksek lisans 37'si doktora olmak üzere 148 tezin hazırlandığı tespit edilmiştir. Konuyla ilgili en fazla çalışmanın Gazi Üniversitesi'nde yapıldığı görülmüştür. Gazi, Atatürk ve Fırat Üniversiteleri başta olmak üzere 40 farklı yükseköğretim kurumunda konuyla ilgili lisansüstü tez hazırlanmıştır. Ayrıca Türkçe okuma eğitimiyle ilgili en fazla tezin 2019 yılında hazırlandığı, 2012 yılından bugüne bu eğilimin yavaş yavaş artış gösterdiği ancak bu artışın sabit ve sürekli bir artış olmadığı anlaşılmıştır. Okuma eğitimiyle ilgili hazırlanan lisansüstü tezlerde daha çok ortaokul düzeyindeki öğrencilerin çalışma grubu olarak tercih edildiği görülmektedir.

Tartışma

Alanyazın incelendiğinde Doğan, Güneş ve Demir (2022) 'in yapmış olduğu çalışmada en fazla tezin yüksek lisans düzeyinde hazırlandığı, doktora düzeyinde tez çalışmalarının yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Yapılan bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış; doktora tezleri, yüksek lisans tezlerine göre yetersiz kalmıştır. Ceran, Aydın ve Onarıcıoğlu (2018)'nin yapmış olduğu bir başka çalışmada 2006 ile 2016 yılları arasında okuma eğitimine yönelik lisansüstü tezler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. En fazla tez çalışmasının Temel Eğitim bölümlerinde yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yöntem olarak nicel yöntemlerin sıklıkla kullanıldığı, çalışma grubu olarak daha çok ilk ve ortaokul düzeyindeki öğrencilerin seçildiği tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Nicel yöntemler nitel yöntemlere göre daha çok tercih edilmiştir. Fakat örneklem grubunun büyük bir çoğunluğunu ortaokul kademesindeki öğrenciler (f=92) oluşturmaktadır. Maden (2020)'in yaptığı çalışmada akıcı okuma ile ilgili tezlerin betimsel içerik analizi kullanılarak incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 2009 yılından itibaren toplam 43 teze ulaşılmıştır. Daha çok akıcı okuma becerisini geliştirme konusunun çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmada ise Türkçe Eğitimi alanına ilişkin tezler incelendiğinde belirtilen yıllarda akıcı okumaya ilişkin 5 lisansüstü tezin yapıldığı görülmüştür. Bu verilerden yola çıkarak Türkçe Eğitimi alanında akıcı okumaya ilişkin lisansüstü tezlerin diğer alanlarla kıyaslandığında yetersiz kaldığı ifade edilebilir. Soyuçok (2021)'un yaptığı başka bir çalışmada, dört temel becerilerden dinleme becerisiyle ilgili hazırlanan lisansüstü tez çalışmaları incelenmiştir.

Konuyla ilgili ulaşılan toplam lisansüstü tez sayısı 238'dir. Bu tezlerden 89 tanesinin Türkçe eğitimi ile ilgili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Dinleme becerisi ile ilgili olduğu düşünülen farklı alanda hazırlanan dört tez de sonradan bu sayıya dahil edilmiştir. Konuyla ilgili tez çalışmalarının 2018 yılında gözle görülür şekilde arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. En fazla tez 2019 yılında hazırlanmıştır. Okumaya ilişkin tezlerde de en fazla tezin hazırlandığı yıl 2019'dur. Hazırlanan tez sayısı 38'dir. Bu bulgular, dinleme ve okuma eğitimi becerilerine 2019 yılında ilginin arttığını göstermektedir. Tok ve Potur (2015)'un yaptığı başka bir çalışmada 2010-2014 yılları arasında hazırlanan tezler ve bilimsel dergilerde yayımlanan makaleler incelenmiştir. İnceleme sonucunda 164 tez, 127 makaleye ulaşılmıştır. Araştırmada çalışma grubu olarak en fazla ortaokul öğrencilerinin tercih edildiği, nicel araştırma desenlerinin nitele kıyasla daha sık kullanıldığı bulgularına ulaşılmıştır. Okuma eğitime ilişkin tezlerin incelendiği bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bulgular nitel çalışmaların sayılarının yetersiz kaldığını ve çalışma sayısının artırılması gerektiğini göstermektedir.

Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlardan hareketle aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Türkçe okuma eğitimiyle ilgili hazırlanan tezlerin daha çok yüksek lisans düzeyinde yapıldığı görülmektedir. Doktora düzeyinde hazırlanan tez sayısı yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple Türkçe okuma eğitimiyle ilgili hazırlanan doktora düzeyindeki tez sayısının konu, desen ve örneklem olarak daha geniş biçimde inceleneceği çalışmaların sayısı artırılmalıdır.
- Türkçe okuma eğitimi alanına ilişkin tez çalışmalarının belirli üniversitelerde sayıca daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Okuma eğitime yönelik tez çalışmalarının yetersiz kaldığı üniversitelerde bu alana ilişkin hazırlanan tez sayısının artırılması önerilmektedir.
- Türkçe okuma eğitime yönelik lisansüstü çalışmalarda öğretmenler tarafından geliştirilen etkinliklerin, okuma tutum ve motivasyonlarının, ders kitabı incelemelerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Okuma teknikleriyle ilgili yapılan çalışmaların dağılımına bakıldığında yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu konular tez çalışmalarında daha fazla tercih edilebilir.
- Okuma eğitimi ile ilgili tez çalışmalarının çoğunlukla nicel araştırma yöntemiyle ve tarama modelinde gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Daha çok ortaokul düzeyindeki öğrenciler, okuma eğitimi ile ilgili tezlerde örneklem olarak tercih edilmiştir. Var olan durumların iyileştirmesini sağlamak amacıyla durum çalışmaları, eylem araştırmaları modelleri daha fazla tercih edilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil- ana çizgileriyle dilbilim*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktaş, Ş., ve Gündüz, O. (2015). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Akçağ Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2018). *Okuma eğitimi*. Pegem Akademi.
- Aydeniz, S. ve Haydaroglu, M. (2021). Dört temel dil becerisi alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6(1), 200-216.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

- Ceran, D., Aydın, M. ve Onarıcıoğlu, A. S. (2018). Okuma eğitimi üzerine yapılan tezlerde eğilimler: Bir içerik analizi çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2377-2392.
- Dilidüzgün, S. (2003). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. Morpa Kültür Yay.
- Doğan, V., Güneş, G. ve Demir, M. K. (2022). Türkiye’de “eleştirel okuma” konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(1), 216-235.
- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Birinci ve ikinci kademe okuma eğitimi üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 229-247.
- Ergin, M. (2001). *Üniversiteler için Türk dili*. Bayrak Yay.
- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş*. (A. Ersoy- P. Yalçınoğlu, Çev.). Anı Yay.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Pegem Akademi.
- Maden, A. (2020). Akıcı okuma ile ilgili lisansüstü tezlerin araştırma eğilimleri: Bir betimsel analiz çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 543-558.
- MEB, (2019). *Pisa 2018 Türkiye ön raporu*. Ankara, s.
https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/03105347_PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II. Öncü Kitap*.
- Özdemir, E. (1990). *Okuma sanatı*. İnkılâp Kitabevi.
- Sever, S. (2011). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Anı Yayıncılık
- Soyuçok, M. (2021). Dinleme becerisi üzerine hazırlanan lisansüstü tez çalışmalarının bibliyometrik analizi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8(1), 66-80.
- Tazebay, A. (2005). *İlkokul öğrencilerinin okuma becerilerinin okuduğunu anlamaya etkisi*. MEB Yayınları.
- Temizkan, M. (2009). *Metin türlerine göre okuma eğitimi*. Nobel Yayıncılık.
- Tok, M. ve Potur, Ö. (2015). Yazma eğitimi alanında yapılan akademik çalışmaların eğilimleri (2010-2014 Yılları). *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(4), 1-25.
- Yalçın, A. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yıldız, C., Okur, A., Arı, G. ve Yılmaz, Y. (2008). *Türkçe öğretimi*. Pegem Akademi.